

References

- Allford, D., & Pachler, N. (2007). *Language, Autonomy and the New Learning Environments*. Bern: Peter Lang.
- Ciel Language Support Network. (2012). *Assessment and Independent Language Learning*. Retrieved from <https://www.llas.ac.uk/resources/gpg/1407>
- Effective Practices in Assessment in the Modern Languages: An Interim Report* (1999). Coleraine: University of Ulster.
- Gibbs, G., & Habeshaw, T. (1990). *An Introduction to Assessment: Induction Pack 4. Standing Conference on Educational Development*. Birmingham.
- Hurd, S. (2012). *Learner Difference in Independent Language Learning Contexts*. Retrieved from <https://www.llas.ac.uk/resources/gpg/1573>
- Korjakovceva, N. F. (2002). *Sovremennaja metodika organizacii samostojatelnoj raboty izuchajushih inostrannye jazyki: posobie dlja uchitelej [Modern methods of organizing independent work of foreign language learners: a guide for teachers]*. Moscow: Izd-vo ARKTI [in Russian].
- MacBeath, J. (1993). *Learning for Yourself: Supported Study in Strathclyde Schools*. Strathclyde: Strathclyde Regional Council.

Одержано 14.03.2020 р.

УДК 378.011.3-051:373.3

DOI: 10.33989/2226-4051.2020.21.218112

Ірина Пінчук, м. Глухів

ORCID: 0000-0002-1376-3977

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розкрито особливості імплементації методики формування іншомовної комунікативної компетентності в процес професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи; визначено специфічні характеристики розробленої методики: інтерактивність, комунікативність, діалогічність, креативність, інформативність, актуальність, моделювальний характер, критичність. Процес реалізації розробленої методики ґрунтувався на трьох групах принципів організації освітнього процесу: загальнодидактичні, принципи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи та принципи мовно-методичного спрямування.

Ключові слова: іншомовна професійна підготовка; майбутні бакалаври початкової освіти; іншомовна комунікативна компетентність; методи навчання іноземної мови; технології навчання іноземної мови.

Постановка проблеми. Сьогодні зростають потреби освіти в підготовці майбутніх учителів початкової школи, які не просто будуть посередниками між учнями й культурою, але, перш за все, сприятимуть формуванню в майбутніх повноправних громадян нашої держави готовності жити, творити й діяти у відкритому загальноцивілізаційному, полікультурному просторі.

Знання іноземної мови є одним із суттєвих елементів підготовки майбутніх учителів початкової школи й забезпечується не тільки реалізацією загальноосвітніх цілей навчання мов, а й її практичною спрямованістю, що передбачає оволодіння мовою як засобом спілкування (Ніколаєва, 2010), передовсім для вирішення професійних завдань, здобуття та обміну інформацією, необхідною для успішної діяльності майбутнього фахівця (Рудіна, 2013).

Вивчення й використання іноземних мов виходить далеко за межі обов'язкової освіти і потребує вивчення їх упродовж усього життя. Для цього необхідно озброїти майбутніх учителів практичними навичками використання інноваційних технологій навчання (Миленкова, 2007), методиками самостійної роботи, пошуку й обробки інформації, створення нових продуктів, що дозволило б їм самовдосконалюватися протягом життя.

Тому виникла потреба пошуку нових засобів формування іншомовної комунікативної компетентності. Виходячи з цього, із метою підвищення рівнів сформованості іншомовної комунікативної компетентності (далі – ІКК) майбутніх учителів початкової школи нами було розроблено методику її формування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підготовки майбутніх учителів привертає особливу увагу протягом останніх десятиріч і стала предметом наукового пошуку дослідників В. Баркасі, О. Бім, Л. Биркун, Н. Бориско, І. Верещагіної, Л. Морської, Г. Рогової та ін.

Теоретико-методологічною основою дослідження є компетентнісний підхід у процесі навчання іноземної мови, відображений у працях І. Зимньої, Н. Микитенко, Ю. Пасова, О. Пометун, С. Рубінштейна, А. Хуторського та ін.

Серед наукових праць із проблем удосконалення навчання іноземних мов у початковій школі варто відзначити українських авторів О. Бігич, М. Денисенко, О. Коломінову, С. Ніколаєву, К. Онищенко, Д. Ольшанського, О. Паршикову, О. Петренко,

В. Плахотника, В. Редька, С. Роман й ін. Упродовж останніх років в Україні та за її межами з'явилися дослідження, у яких розкриваються різні аспекти цієї проблеми: формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи (Т. Бабенко, О. Бігич, І. Верещагіна, Г. Рогова, С. Роман), лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів початкової школи (В. Редько); особливості початкового етапу навчання іноземної мови (В. Плахотник), методи інтенсивного навчання іноземних мов (Н. Скляренко) тощо.

Мета публікації – обґрунтувати специфіку методики формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи, описати відповідні технології, апробовані в ході педагогічного експерименту як провідного методу дослідження.

Виклад основного матеріалу. Ґрунтуючись на сформульованому І. Лернером визначенні поняття «розвиток у процесі навчання», ми розглядаємо методику як засіб формування та вдосконалення ІКК задля накопичення, інтеграції й активного відтворення соціального досвіду в рамках іншомовного спілкування, що забезпечує можливість ефективної діяльності в майбутній професійній діяльності (Образцов & Иванова, 2005).

У процесі розроблення авторської методики ми спиралися на визначені в концепції стратегії, зокрема на засади студенто-центрованого, активного, інтерактивного, проблемного та конструктивістського навчання.

Розроблена методика формування ІКК ґрунтується на сукупності методологічних, дидактико-методичних і процесуальних характеристик та описує й передбачає процес формування й розвитку ІКК майбутніх учителів початкової школи.

Використання авторської методики базувалося на трьох групах *принципів* організації освітнього процесу: *загально-дидактичні, принципи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи та принципи мовно-методичного спрямування*. Вони дозволяють органічно інтегрувати знання майбутніх фахівців з різних галузей у процесі вирішення певної проблеми (Авсюкевич, 2008), генерувати нові ідеї, розвивати здатність критично сприймати інформацію, апелювати до власного досвіду, самостійно мислити, аргументувати власну думку й вести дискусію.

Основними характеристиками зазначеної методики є: *інтерактивність*, що передбачає відмову від авторитарного стилю викладання, орієнтацію на індивідуальні якості кожного студента, розгляд здатностей як певної сукупності навичок, що актуалізуються в системі діяльності студента тощо; *комунікативність*, що включає взаємодію всіх учасників процесу навчання; *діалогічність*, яка розкривається через створення певного діалогічного (полілогічного простору), де співіснують різні позиції і погляди, завдяки чому формується толерантне ставлення майбутніх учителів до світу; *креативність*, що вимагає творчого підходу до розв'язання певних проблем і ситуацій та формує творчоперетворювальне ставлення до світу та відкритість до нових ідей; *інформативність*, котра забезпечує надання вичерпної інформації різного плану з відображенням різних позицій і поглядів; *актуальність*, що гарантує своєчасність і достовірність використовуваних матеріалів; *моделювальний характер*, який сприяє формуванню світоглядної позиції майбутніх фахівців і дає можливість конвенційного перенесення аналізованих у процесі навчання віртуальних ситуацій у реальну життєву практику; *критичність*, що передбачає проблематизацію та конфліктизацію дійсності, потяг до самореалізації, до втілення у професійній діяльності власних намірів і способу життя.

Серед способів інтенсифікації навчання особливе значення має застосування форм, методів, засобів, прийомів, які активізують навчально-пізнавальну діяльність майбутніх учителів початкової школи, стимулюють до навчання. Більшість із них націлено на подолання проблем вищої школи: необхідність розвитку критичного мислення, пізнавальної активності, емоційно-особистого контексту професійної діяльності (Рудіна, 2013).

Розглянемо особливості методики формування ІКК майбутніх учителів початкової школи відповідно до виділених вище складників досліджуваної якості. Доцільність такого підходу вбачаємо в характеристиці поетапної реалізації методики Імплементация розробленої методики в ході формувального експерименту реалізовувалася в три етапи: адаптивний, базовий та інноваційний.

Коротко схарактеризуємо особливості методики формування ІКК майбутніх учителів початкової школи на кожному із зазначених етапів із метою підвищення рівнів сформованості

досліджуваної якості за мотиваційно-ціннісним, комунікативним, діяльнісним і рефлексивним компонентами.

Усвідомлення необхідності формування визначеної компетентності неможливе без розуміння реалій сучасного суспільства як наслідку глобалізаційних тенденцій сьогодення. З метою впровадження в закладах вищої освіти методики формування ІКК майбутніх учителів початкової школи ми почали з імплементації завдань із формування **мотиваційно-ціннісного компонента** ІКК за всіма показниками, що вважаємо початком формування досліджуваної компетентності, оскільки результат і результативність цього процесу залежать від рівня вмотивованості майбутніх фахівців і їх ціннісних орієнтирів. Із метою формування навчальної і професійної мотивації більш результативними вважаємо використання активних та інтерактивних технологій.

Під час проведення формувального експерименту на *адаптивному етапі* формування досліджуваної якості нами було виявлено, що вмотивувати до пошуку інформації вдається за допомогою інтерактивних вправ «Кошик ідей», «Прес», нетрадиційних лекцій (проблемна, із наперед запланованими помилками, з елементами дискусії), простих на перший погляд, але цікавих проблемних запитань, наприклад: Які досягнення людей є найбільш важливими для професії вчителя початкової школи і чому? Поміркуйте, чи важливі вміння актора для вчителя початкової школи? Як саме проявляється ця якість і коли потрібно нею користуватися? Проілюструйте 10 основних якостей гарного вчителя початкової школи з допомогою колажу. Останній метод доречний на будь-якому етапі формування досліджуваної якості. Крім вищеназваного, на адаптивному етапі нами використовувалися докомунікативні підготовчі вправи.

Результативними для *базового етапу* формування ІКК майбутніх учителів початкової школи виявилися тренінги, «Мозковий штурм», «Незакінчені речення», завдання, спрямовані на трактування певних цитат відомих людей чи цікавої інформації, фактів про життя вчителів, зокрема в ході обговорення викладання англійської мови. На базовому етапі ми скористалися комунікативними (інтерактивними та продуктивними) вправами: тренінги, «Мозковий штурм», «Незакінчені речення».

На *інноваційному етапі* формування мотиваційно-ціннісного компоненту нами застосовувалися творчі (реально-комунікативні) вправи: створення власних кейсів і колажів для учнів початкової школи, портфоліо.

Схарактеризуємо засвоєння знань, відображених у **когнітивному компоненті** досліджуваного явища. На *адаптивному етапі* з метою формування когнітивного складника ІКК на лекційних заняттях, зокрема нетрадиційних лекціях, на практичних заняттях було використано вправи: «Мікрофон», «Знаю – хочу знати – дізнався», «Асоціація», «Інсерт», «Читання із зупинками» тощо.

На *базовому етапі* формування когнітивного компоненту ІКК ми послуговувалися комунікативними та продуктивними вправами («Гронування», «Шість капелюхів»), проблемними ситуаціями, рольовими іграми, постер-сесією, віртуальною екскурсією, когнітивним мапуванням. Вони допомогли майбутнім фахівцям ментально репрезентувати інформацію, структурувати її та використати в іншомовній мовленнєвій діяльності.

На *інноваційному етапі* з метою формування когнітивного компоненту ІКК нами використовувалися такі творчі вправи: «Мозаїка» («Ажурна пилка», Jigsaw), «Прогнозування за ілюстрацією», створення проєктів, презентацій, написання курсових, наукових і кваліфікаційних робіт (Фомина & Зеленова, 2003).

Основним етапом формувального експерименту було формування **комунікативно-діяльнісного компоненту** досліджуваної якості, що в свою чергу відбувалося на всіх трьох етапах. Результати експерименту доводять важливість імплементації докомунікативних підготовчих вправ на *адаптивному рівні*: перегляд вебінарів професійного спрямування (в рамках виконання самостійної роботи); розучування англомовних пісень, віршів, висловів, скоромовок, виступи на концертах (індивідуальна робота); використання методів «Кола на воді», «Правильно-неправильно» (на практичних заняттях).

На *базовому етапі* використовувалися комунікативні інтерактивні та продуктивні вправи: дискусії, круглі столи, форуми, симпозіуми, обговорення та аналіз прочитаної книги, твору (самостійна робота), робота з англомовним гумором професійного спрямування, вправи технології критичного мислення: «Коло ідей», «Акваріум», «Суд від власного імені»,

«Карусель», «Навчаючи вчусь», «Дерево рішень» (у формі історії, судової справи, ситуації з життя, епізоду з твору), англомовне спілкування в чатах, вебінарах, семінарах.

Етап рефлексії дозволяє усвідомити необхідність засвоєних знань, оцінити власну позицію, активність, зацікавленість в ефективній іншомовній комунікативній взаємодії.

Формування **рефлексивно-оцінного компоненту** ІКК передбачав також три етапи. На *адаптивному* – було використано рефлексивні методи та прийоми технології розвитку критичного мислення на кожному лекційному, практичному та семінарському занятті. З метою формування в майбутніх учителів умінь само- та взаємооцінювання рівнів володіння ІКК на *базовому етапі* проводилися такі навчально-комунікативні вправи: «Займи позицію», «Зміни позицію», «Дерево припущень». *Інноваційний етап* передбачав упровадження в освітній процес реально-комунікативних і власне творчих вправ: «Синквейн», «Синектика», «Моделювання професійних ситуацій». Крім того, майбутні вчителі аналізували професійно-орієнтовані ситуації, відвідані уроки та виховні заходи з англійської мови, проведені як учителями, так і студентами.

Узагальнивши форми, методи, технології, вправи, які було використано в перебігу впровадження розробленої методики в освітній процес, ми створили таблицю, що зображає загальну методику формування ІКК майбутніх учителів початкової школи (див. табл. 1).

Висновки. Таким чином, розроблена авторська методика формування ІКК посилює практичну спрямованість іншомовної професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, що уможлиблює підвищення рівнів сформованості досліджуваної якості через використання активних та інтерактивних інноваційних технологій навчання іноземної мови.

Перспективи подальших досліджень. Подальшого вивчення потребує питання аналізу моніторингу та опису ефективності застосування методики формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

**Загальна методика формування ІКК майбутніх учителів початкової школи
 в процесі професійної підготовки**

Вправи Компоненти ІКК	АДАПТИВНИЙ ЕТАП Докомунікативні підготовчі вправи: <i>репродуктивні та активні</i>	БАЗОВИЙ ЕТАП Навчально-комунікативні: <i>інтерактивні (діалогічні) та продуктивні (монологічні)</i>	ІННОВАЦІЙНИЙ ЕТАП Творчі вправи: <i>реально-комунікативні та власне творчі</i>			
Ціннісно-мотиваційний	<i>Методи: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, демонстрація</i>	<i>Методи: репродуктивний, пояснювально-ілюстративний, інтерактивний.</i>	<i>Методи: продуктивні, частково-пошуковий, дослідницький, самонавчання</i>			
Когнітивний				<p><i>Лекції:</i> проблемна, з наперед запланованими помилками, з елементами дискусії), ТКМ – на етапі виклику), тестування, інтерв'ю, анкетування. <i>Практичні заняття:</i> «Кошик ідей», Метод «Прес», проблемні завдання.</p> <p><i>Лекції:</i> знання факторів, що впливають на мотивацію, особливості англomовного мовлення вчителя. <i>Практичні заняття:</i> «Знаю – хочу знати – взнав», «Асоціація».</p>	<p><i>Практичні заняття:</i> тренінги, «Мозковий штурм», «Незакінчені речення», трактування цитат відомих людей, висловів про майбутню професію.</p> <p><i>Практичні заняття:</i> вправи: рольові ігри, постер-сесія, віртуальна екскурсія, ТКМ «Шість капелюхів», «Зигзаг», «Мікрофон».</p>	<p><i>Самостійна робота:</i> створення власного мовного портфоліо, розробка кейсів (ситуацій), колажів для учнів початкової школи.</p> <p><i>Практичні заняття:</i> «Прогнозування за ілюстрацією», ТКМ «Мозаїка» (Jigsaws), створення презентацій, написання курсових, наукових, кваліфікаційних робіт.</p>
Комунікативно-діяльнісний				<p><i>Самостійна робота:</i> перегляд вебінарів <i>Практичні заняття:</i> розучування англomовних пісень, віршів – виступи на концертах ТКМ: «Кола по воді», «Правильно-неправильно» «Insert» (Інсерт), «Ажурна пилка».</p>	<p><i>Практичні заняття:</i> обговорення та аналіз прочитаної книги (на самостійному читанні), план роботи з книгою. Робота з англomовними прислів'ями, висловами, гумором. Інтерактивна технологія, «Коло ідей», «Акваріум», «Суд від свого імені», «Карусель», «Навчаючи вчуть», «Дерево рішень» (у формі історії, судової справи, ситуації з життя, епізоду з літературного твору). Англomовне спілкування в чатах, вебінарах, семінарах.</p>	<p><i>Захисти проєктів.</i> Міжнародні проєкти. Створення історій групи. Дискусія (подіумна дискусія, панельна дискусія, форум, колоквиум, круглий стіл, симпозіум, дебати, ток-шоу, інтерв'ювання), Створення «Дерева рішень», технології ситуативного моделювання: симуляції; спрощене судове слухання; громадські слухання; розігрування ситуації за ролями. Проведення уроків англійської мови в початковій школі. Виступи на конференціях, семінарах</p>

Рефлексивно-оцінний		Технологія критичного мислення (етап рефлексії) на кожному занятті	Практичні заняття: «Займи позицію», «Зміни позицію», ТКМ «Дерево припущень»	Синектика, ТКМ «Синквейн», технології моделювання ситуацій, аналіз ситуацій. Аналіз відвіданих уроків, інших заходів з англійської мови
---------------------	--	--	---	---

Список використаної літератури

- Авсюкевич, Ю. С. (2008). Принципи навчання англомовної презентації студентів економічних напрямків. *Іноземні мови*, 1, 25–30.
- Микитенко, Н. О. (2011). *Технологія формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців природничого профілю*: монографія. Терещук Г. В. (Ред.). Тернопіль: ТНПУ
- Миленкова, Р. В. (2007). *Інноваційна культура: методичний супровід формування*: навч.-метод. посіб. Суми: УАБС НБУ.
- Ніколаєва, С. Ю. (2010). Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. *Іноземні мови*, 1, 11-17.
- Образцов, П. И., Иванова О. Ю. (2005). *Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку на неязыковых факультетах вузов*. Орел: ОГУ.
- Павлішак, О., Гутиряк, О. (2014). Комунікативна компетенція у підготовці вчителя іноземної мови. *Молодь і ринок*, 5, 71-75.
- Перевознюк, Н. М. (2013). Структура іншомовної професійно-ділової комунікативної компетентності майбутніх економістів. *Наука і освіта*, 1/2, 197–201.
- Рудіна, М. (2013). Іншомовна комунікативна компетентність як складова професіоналізму майбутніх учителів. *Освіта на Луганщині*, 2, 153-158.
- Фомина, Т. Н., Зеленова Т. Г. (2003). Инновационные технологии в преподавании иностранных языков в неязыковом ВУЗе. *Ярославский педагогический вестник*, 1 (34), 36 – 42.

Iryna Pinchuk

METHODOLOGY OF FORMING FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS' FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE

The article deals with the specifics of the methodology of forming foreign language communicative competence of intending primary school teachers. The specific characteristics of the developed methodology are determined in the work: interactivity, communicativeness, dialogicity, creativity, informativeness, urgency, modelling character, and criticality. The use developed methodology was based on the following basic principles of the educational process organization: general didactic, principles of professional training of intending primary school teachers and the principles of language and methodological orientation.

The implementation of the developed methodology during the experiment was realized in three stages: adaptive, basic and innovative. At the adaptive stage, pre-communicative preparatory exercises were used: reproductive and active. The basic stage involved the use of educational and communicative exercises: interactive (dialogue) and productive (monologue). At the innovative stage, creative exercises were introduced: real-communicative and creative.

The process of forming foreign language communicative competence of intending primary school teachers was implemented in accordance with the previously identified components of the studied quality: value-motivational, cognitive, communicative-activity and reflexive. Among the ways to intensify the process of forming foreign language communicative competence is the use of forms, methods, tools, means, techniques that enhance the educational and cognitive activities of intending primary school teachers, stimulating learning. Most of them are aimed at overcoming the problems of higher education: the need to develop critical thinking, cognitive activity, emotional and personal context of professional activity.

Keywords: *foreign language professional training, intending bachelors of primary education, foreign language communicative competence, methods of foreign language teaching, foreign language teaching technologies.*

References

- Avsyukevich, Yu. S. (2008). Pryntsypy navchannya anhlomovnoyi prezentatsiyi studentiv ekonomichnykh napryamkiv. [Principles of teaching English-language presentation to students of economic fields]. *Inozemni movy*, 1, 25-30 [in Ukrainian].
- Fomina, T. N., & Zelenova, T. G. (2003). Innovatsyonnyie tekhnolohii v prepodavanii inostrannykh yazykov v neyazykovom vuze. [Innovative technologies in foreign language teaching in a non-language university]. *Yaroslavskiy pedagogicheskii vestnik*, 1 (34), 36-42 [in Russian].
- Milenkova, R. V. (2007). *Innovatsiyina kultura: metodychny suprovid formuvannya. [Innovative culture: methodical support of formation]: teaching and methodical manual*. Sumy: UABS NBU [in Ukrainian].
- Mykytenko, N. O. (2011). *Tekhnolohiya formuvannya inshomovnoyi komunikatyvnoyi kompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv pryrodnychoho profilyu: monohrafiya [Technology of forming foreign language communicative competence of intending specialists in the natural field: monograph]*. H. Tereshchuk (Ed.). Ternopil: TNPU [in Ukrainian].
- Nikolayeva, S. Yu. (2010). Tsili navchannya inozemnykh mov v aspekti kompetentnisnoho pidkhodu. [Foreign languages teaching aims in the frame of competence approach]. *Inozemni movy*, 1, 11-17 [in Ukrainian].
- Obraztsov, P. I., & Ivanova, O. Yu. (2005). *Professionalno-orientirovannoye obucheniyе inostrannomu yazyku na neyazykovykh fakultetakh vuzov. [Foreign language professionally oriented teaching on the non-language faculties of higher educational establishments]*. Oriol: OGU [in Russian].
- Pavlishak, O., & Hutyryak, O. (2014). Komunikatyvna kompetentsiya u pidhotovtsi vchytelya inozemnoyi movy. [Communicative competence in the process of preparing a Foreign language teacher]. *Molod i rynek*, 5, 71-75 [in Ukrainian].
- Perevoznyuk, N. M. (2013). Struktura inshomovnoyi profesiyno-dilovoyi komunikatyvnoyi kompetentnosti maybutnikh ekonomistiv. [The structure of foreign language professional communicative competence of intending economists]. *Nauka i osvita*, 1/2, 197-201 [in Ukrainian].
- Rudina, M. (2013). Inshomovna komunikatyvna kompetentnist yak skladova profesionalizmu maybutnikh uchyteliv. [Foreign language communicative competence as a component of intending teachers' professionalism]. *Osvita na Luhanshchyni*, 2, 153-158 [in Ukrainian].

Одержано 28.05.2020 р.